

SUMARI

Presentació	9
Apunts biogràfics	17
Pepe Beunza, la persona	21
1. El camí de la insurrecció	25
La comunitat de l'Arca	30
2. La Campanya per l'Objecció	35
Lanza del Vasto a Catalunya	38
La campanya internacional	41
La marxa internacional	43
3. L'objecció empresonada	47
Carta al Capità General de la 3 ^a Regió Militar	51
4. L'esperpèntic consell de guerra	59
La força de la solidaritat	66
5. La presó, una escola de formació	69
El trencament amb l'Església oficial	73
6. La incomprensió de la noviolència	79
El debat polític a la presó	83
L'acció política dels moviments socials	91

7. La lluita continua	97
A Galeras, segona condemna	102
El batalló disciplinari del Sàhara	106
8. L'objecció col·lectiva	111
El moviment de la insubmissió	120
La campanya per sortir de l'OTAN	124
9. Altres àmbits, la mateixa lluita	127
La política pragmàtica	132
10. El fracàs de la revolució armada	135
Una societat desarmada	140
Què cal fer davant la guerra	144
11. La democràcia imperfecta	149
La revolució noviolenta	152
Lectures recomanades	157

L'experiment noviolent encara està en una etapa de formació. Encara no tenim gaire per ensenyar com a demostració. És segur, no obstant això, que el mètode ha començat a funcionar, encara que a poc a poc, en la direcció de la igualtat. I atès que la noviolència és un procés de conversió; la conversió, si arriba, hauria de ser permanent...

MOHANDAS GANDHI (desembre del 1941)

El programa constructiu

Tots els homes somien, però no de la mateixa manera. Els que somien de nit en els polsosos laberints de les seves ments, desperten de dia i troben que era vanitat, però els somiadors diürns són homes perillosos, perquè poden obrar sobre el seu somni amb els ulls oberts per fer-lo possible.

D.H. LAWRENCE, *Set pilars de la saviesa*

La moral no pot ser substituïda per la raó. Gràcies a Déu.

ALBERT EINSTEIN

PRESENTACIÓ

L'epopeia viscuda pels objectors i els insubmisos de consciència al servei militar obligatori a l'Estat espanyol durant la dictadura militar franquista, que es va perllongar després amb l'arribada de la democràcia, cal que sigui historiada, i no solament per una qüestió de memòria històrica pel fet de ser una lluita gairebé ignorada, ni tampoc pel fet que un cop instaurada la democràcia el 1977 els insubmisos van continuar lluitant per l'abolició de la mili acumulant molts anys de presó, sinó per la importància que aquest moviment va tenir d'aprofundir i transformar la democràcia del nostre país. Si se'm permet utilitzar un mot en desús en el llenguatge polític, aquesta lluita va ser immensament revolucionària i, a més, guanyada per golejada. Primer, perquè els insubmisos van obrir el pas a l'aparició de la Llei d'objecció que va permetre que centenars de milers de joves es neguessin a ser ensinistrats en l'obediència al comandament militar i en la utilització de les armes per matar. I segon, perquè van obrir el camí perquè la desobediència i la noviolència es convertissin en nous pilars on assentar la democràcia espanyola. En aquest sentit, malgrat que aquest llibre parla sobretot de la trajectòria insubmisa de José Luís Beunza (Pepe Beunza d'aquí endavant), seria injust valorar que la seva aportació

és superior a la llarga llista d'insubmisos que el seguiren. La insubmissió democràtica de Pepe va tenir el valor específic de ser la primera, però segurament no és gaire diferent ni més valenta de la d'altres insubmisos que el seguiren. Molts d'ells compliren condemnes amb llargs períodes de presó que també caldria que algú es preocupés d'historiar. Jo especialment crec que hi ha dos àmbits a investigar: un és l'objectió col·lectiva de Can Serra de l'Hospitalet de Llobregat, on en dues onades successives divuit joves es declararen insubmisos; i l'altre és la història del Moviment d'Objectors de Consciència i les seves campanyes per tot el territori, que portaren a terme accions molt arriscades que avui sorprendrien molts dels joves rebels per la seva gosadia. Un enorme moviment que, segons diuen els seus protagonistes, arribà a aplegar 30.000 insubmisos a tot l'Estat espanyol, amb molts empresonats que compliren més de 1.000 anys de presó. Un moviment gràcies al qual més d'un milió de joves es van lliurar d'anar a la mili i que va estar a punt de buidar les casernes. Fet que va obligar que l'any 2002 el Congrés de Diputats decretés el final de la mili per acord unànim dels parlamentaris i que s'assolís la victòria més espectacular de la democràcia: acabar amb la mili. I no perquè els insubmisos del MOC haguessin derrotat els militars, sinó perquè havien «convençut» la societat espanyola i els seus representants que la conscripció era una violació dels drets de les persones. Una cosa que ni en el moment més optimista Pepe Beunza i els primers objectors havien somiat.

Aquest llibre no és el primer que recull la trajectòria insubmissa de Pepe Beunza. Un cop havia rebut l'encàrrec de l'Institut Català Internacional per la Pau per realitzar-

lo, en Pepe em va fer saber que s'havia publicat un llibre en castellà, en què es recollia la seva biografia. I quan vaig llegir l'excel·lent llibre en llengua castellana de Pedro Oliver,¹ em vaig adonar que no podia repetir el mateix, que hi havia de donar una projecció diferent. Així, a mesura que s'aborda la biografia de Pepe, que il·lustra una part molt poc coneguda de la lluita contra la dictadura militar, es pretén abordar una nova forma de fer política, insòlita en aquells anys, la noviolència. Una estratègia que utilitzava la desobediència com a instrument de canvi i que obria unes noves perspectives polítiques per enderrocar aquella dictadura i transformar la societat. És per aquesta raó que aquest llibre porta per títol *La societat noviolenta*, al qual s'ha afegit el subtítol de *Converses amb Pepe Beunza*, perquè, encara que aquí només es relata la peripècia de qui va ser el primer objector de consciència per motius polítics a la conscripció, les persones que li feren costat i els insumisos que el seguiren obrien a l'Estat espanyol una innovadora fórmula política per canviar la societat. Una pràctica que alhora era estratègica, vull dir que no solament era un mètode perquè es reconegué el dret a l'objecció de consciència, sinó que el seu horitzó anava molt més enllà, pretenia canviar de soca-rel els fonaments de comportament social. Era un pensament transformador i emancipador inspirat en la noviolència de Gandhi, que a Catalunya i Espanya havia il·luminat algunes poques persones, entre les quals hi havia en Pepe, que de forma conscient havien decidit emprendre aquell camí. Un pensament que

1. Oliver Olmo, Pedro (2002), *La utopía insumisa de Pepe Beunza*. Barcelona, Ed. Virus.

utilitzava com a mètode de lluita la noviolència i que, com s'anirà narrant, va demostrar la seva eficàcia contra el règim de Franco per transformar aquella societat ancorada en valors molt conservadors, patriarcals i militars.

El llibre pretén transmetre dues lectures diferenciades. La primera, en la qual es descriu la història personal de Pepe Beunza, que és un resum de les diverses entrevistes realitzades per l'autor amb Pepe. I la segona, en què es pretén donar valor al concepte polític de la noviolència, insòlit en aquells anys però que a partir de llavors es va anar obrint camí lentament en la nostra societat i avui és plenament assumit per la major part de la societat, com ho ha demostrat de forma palpable el moviment juvenil del 15-M, que va omplir les places de moltes ciutats espanyoles la primavera del 2011 demanant canvis profunds en la participació política. Perquè, avui, a ningú, fora d'algun irredempt, se li acudiria recórrer a la violència per canviar la nostra societat. Però aquesta no era la realitat de l'any 1971, quan la major part dels grups que clandestinament lluitaven contra la dictadura tenien una actitud comprensiva amb la violència armada i fins i tot alguns hi donaven suport o la practicaven.

Alhora, el llibre és un diàleg. És a dir, no solament passa comptes de l'itinerari insubmís de Pepe Beunza, sinó que, com que l'autor va viure aquells anys militant en l'esquerra comunista, es descriu la incomprensió, quan no menyspreu, de l'oposició antifranquista i especialment de la comunista amb l'estratègia de la noviolència. Un pensament que, no cal dubtar-ho, era i és tremendament revolucionari, malgrat que la paraula *revolució* hagi caigut en un prolongat ostracisme produït pel desencís de les revolucions socialistes i/o

comunistes i hagi estat substituïda per altres políticament més correctes i digeribles, com *canvi social* o *transformació*, mots sinònims que pretenen treure-li tota connotació violenta. I és que la paraula *revolució* s'associa erròniament a *violència contra les persones*. I és l'hora de reivindicar com a revolucionàries les experiències profundament transformadores com la que Pepe va protagonitzar i també la de tants altres que, salvant les distàncies, però utilitzant la mateixa pràctica, han contribuït a canvis importants, com les de Gandhi, Luther King, Aung San Suu Kyi, Lech Walesa, Václav Havel, Ibrahim Rugova, Sajarov, Corazón Aquino i Nelson Mandela; experiències que acabaren amb les dictadures de Ferdinand Marcos a Filipines el 1986, l'*apartheid* de Sud-àfrica el 1994, les estalinistes a Polònia del 1980-1989, a Txecoslovàquia el 1989, a Alemanya Oriental el 1989-1990, a la Sèrbia de Milošević el 1996. O les lluites dels monjos tibetans a Birmània, el moviment dels *camises roges* a Tailàndia i dels egipcis de la plaça Tahrir. Lluites que avui il·luminen molts moviments socials (per exemple el 15-M espanyol) per aconseguir transformacions socials profundes i que són proves evidents de l'eficàcia de la noviolència com a mètode per transformar conflictes.

Una altra cosa que cal destacar i que traspua de la lectura és l'enorme importància que van tenir els corrents progressistes interns de l'Església catòlica en la lluita contra la dictadura de Franco i en l'adveniment de la democràcia. Un aspecte sovint oblidat de l'antifranquisme. La importància d'editorials, revistes i corrents eclesials que acolliren el pensament renovador que circulava per l'Europa democràtica i que a l'Estat espanyol no arribava, entre el qual hi havia

el de Gandhi. Un pensament que arrelà amb molta facilitat en una part dels cristians per una raó evident. És ben sabut que Gandhi era un admirador de l'Evangeli, que recitava de memòria el Sermó de la Muntanya i que, en la seva obra, l'amor i el perdó són fonament del seu pensament, conceptes plenament compartits pels cristians. I que la consciència, entesa com a moral, està per sobre de les lleis terrenals, i que adaptant la consciència al bé comú es pot construir el socialisme que somiava Gandhi o el «regne» que somien els cristians. Per tant, resulta comprensible que on va arrelar primer la noviolència va ser entre els catòlics i s'entén que tots els primers insubmisos fossin catòlics practicants.

Com que les coses no es fan mai soles, ara cal fer referència a alguns agraïments, perquè sempre hi ha complicitats de persones, llibres o experiències als quals cal reconèixer la seva contribució. En primer lloc, a la persona que va tenir la idea, l'Elena Grau, feminista i pacifista de llarg recorregut que avui és la responsable d'edicions de l'Institut Català Internacional per la Pau i que em va animar a acceptar l'encàrrec d'aquest llibre. Evidentment a Pepe Beunza, que no solament em va prestar tota la seva col·laboració, sinó que em va facilitar molts materials que han servit per documentar el llibre. Després a Lluís Fenollosa, que em va lliurar un manuscrit en què es detalla la Marxa Internacional des de Ginebra de solidaritat amb el Pepe empresonat. També a Fèlix Saltor i Maria Casas, que van fer el mateix explicant-me el desenvolupament dels campaments de l'Arca que ells ajudaven a organitzar i on Lanza del Vasto parlava. També a l'Anna Gudiol, que ha llegit el manuscrit i ha corregit la meua llengua d'adopció.

Quant a lectures, aquest llibre és deutor de l'esmentat de Pedro Oliver, *La utopía insumisa de Pepe Beunza*, de diversos llibres de noviolència de Gonzalo Arias, Lanza del Vasto i d'altres autors, però sobretot de l'extensa bibliografia de Gandhi, de la qual ressenyo la part editada i accessible a l'Estat espanyol.